Ilmastorahaston lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaostolle

HE 15/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi

Ilmastorahasto Oy kiittää eduskunnan valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaostoa mahdollisuudesta lausua vuoden 2023 toisen lisätalousarvion sekä pääministeri Orpon hallitusohjelmassa linjatun omistusjärjestelyn vaikutuksista Ilmastorahaston toimintaan.

Hallitusohjelmakirjauksien toimeenpanolla sekä 100 miljoonan euron määrärahan poistamisella on merkittävä, heikentävä vaikutus Ilmastorahaston mahdollisuuksiin jatkossa rahoittaa ja vauhdittaa puhtaan siirtymän investointeja Suomessa. Ajankohta on kriittinen juuri nyt, kun markkinatilanne ja kasvumahdollisuuksien säilyttäminen edellyttäisivät vastasyklistä julkista rahoitusta investointien mahdollistamiseksi.

Yleiskuva: Puhtaan siirtymän eteneminen Suomessa ja Ilmastorahaston toiminta tähän saakka

Valtionvarainministeriön mukaan keskeinen Suomen kansantalouden tasolla merkitystä omaava kasvumahdollisuus talouden hidastuessa on se, missä määrin vihreän siirtymän investointeja saadaan toteutumaan.

Puhtaan siirtymän investointien hankevirta edustaa poikkeuksellista kasvumahdollisuutta ja voisi toteutuessaan toimia tulevaisuuden kilpailukyvyn perustana Suomelle. Tämän potentiaalin kokoluokkaa havainnollistaa Elinkeinoelämän keskusliiton vihreiden investointien dataikkuna.

Puhtaan siirtymän investointiaalto Suomessa näyttäisi kuitenkin olevan hidastumassa tai jopa pysähtymässä. Valtaosa (96 %) Elinkeinoelämän keskusliiton dataikkunan yli 150 miljardin euron investoinneista on vasta suunnitteluvaiheessa ja hankkeet tarvitsevat rahoitusta toteutuakseen. Hankalan rahoitustilanteen seurauksena esimerkiksi uusia tuulivoimainvestointipäätöksiä ei ole tehty lainkaan tänä vuonna. Hidastumisen ajurina ovat inflaation lisäksi nousseet rahoituskustannukset ja heikentynyt rahoituksen saatavuus.

Suomessa on useita puhtaan siirtymän uusiin ratkaisuihin liittyviä yrityksiä, joiden kehittämät innovatiiviset ratkaisut ovat erittäin lupaavia, mutta tarvitsevat julkista riskinjakajaa toteuttaakseen ensimmäiset suuren mittaluokan

Ilmastorahasto Oy
Porkkalankatu 1, 00180 Helsinki
Ilmastorahasto.fi @ilmastorahasto

investointinsa. Esimerkiksi OECD on tunnistanut Suomen haasteeksi juuri tutkimustulosten ja uusien ideoiden muuntamisen kaupallisiksi innovaatioiksi.

TEMin vihreän siirtymän rahoituksen raportin mukaan julkisen yritysrahoituksen keskeinen pullonkaula Suomessa liittyy uusien ratkaisujen teollisen mittakaavan demonstraatioihin ja skaalaamiseen sekä laajemmin tuotannollisten investointien rahoitukseen. Julkinen rahoitus on suunnattu pääosin TKI-instrumentteina kaupallistamista varhaisempaan vaiheeseen.

Ilmastorahaston toiminta on kohdentunut kokonaisuudessaan tarvittavaan riskienjakoon sekä vahvistamaan tunnistettua kaupallistamisvaiheen kehityskohdetta. Vuodesta 2023 eteenpäin yhtiön tavoitteena oli tehdä rahoituspäätöksiä vuosittain 130 miljoonalla eurolla.

Ilmastorahaston rahoitustoiminta käynnistyi huhtikuussa 2021, minkä jälkeen yhtiö on tehnyt yhteensä noin 165 miljoonalla eurolla rahoituspäätöksiä 22 suomalaiseen yritykseen. Ilmastorahaston rahoitusosuus on ollut keskimäärin alle 30% rahoituskokonaisuudesta, eli muista lähteistä on kerätty lisäksi yli 300 miljoonan euron rahoitus Ilmastorahaston rahoituskohteille.

Markkina ja asiakkaat ovat tunnistaneet selkeän ja pysyvän tarpeen Ilmastorahaston rahoitukselle: yhtiön potentiaalisten rahoituskohteiden hankevirta on vakiintunut yli 300 rahoituskohteeseen ja yritysten yhteenlaskettu tarve juuri Ilmastorahaston rahoitukselle on noin 2 miljardia euroa.

Ilmastorahaston toiminnan tarkoituksena on mitattavien vaikutusten aikaansaaminen. Ilmastorahasto panostaa vaikutusten arviointiin ja laskentaan ennen rahoituspäätöksen tekemistä sekä rahoituksen aikana. Asiakkaiden liiketoimintasuunnitelmien onnistuessa täysimääräisesti Ilmastorahaston portfolion teoreettinen yhteenlaskettu globaali päästövähennyspotentiaali kymmenelle vuodelle on mittava: noin 290 Mt CO_2-ekv.

Ilmastorahaston hankevirrassa sekä julkaistuissa rahoituskohteissa korostuvat suomalaisiksi vahvuuksiksi tunnistetut kiertotalouden, bioteollisuuden sekä vetytalouden ratkaisut. Näiden lisäksi yhtiö on rahoittanut ratkaisuja liittyen ruoantuotantoon, teollisuuden päästövähennyksiin, uusiutuvaan energiaan, meriliikenteen päästövähennyksiin sekä digitaalisiin ilmastoratkaisuihin.

Ilmastorahaston julkaistut rahoituskohteet 9/2023

Mitä vaikutuksia 100 miljoonan euron vähennyksellä on Ilmastorahasto Oy:n toimintaan?

Ilmastorahaston käynnistymisvaiheessa yhtiön rahoitusperustana toimi 8,3 % omistusosuus Neste Oyj:n osakkeista ja sen tuottama vuosittainen osinkotulo. Lisäksi eduskunta hyväksyi 26.6.2020 valtion vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion, johon sisältyi 300 miljoonan euron määräraha Ilmastorahaston pääomittamista varten. Valtioneuvosto päätti 24.11.2022 valtuuttaa työ- ja elinkeinoministeriön toteuttamaan pääomituksesta 200 miljoonaa euroa. Loppuosa määräahoista vanheni vuoden 2022 lopulla, mutta valtion vuoden 2023 täydentävään talousarvioon varattiin 100 miljoonaa euroa Ilmastorahaston myöhempää pääomittamista varten. Pitkällä aikavälillä yhtiön tavoitteena on ollut toimia itsekannattavasti, kun yhtiön tekemät sijoitukset alkavat maksaa pääomia takaisin mahdollistaen niiden uudelleensijoittamisen seuraaviin kohteisiin.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan "*Valtion kotimaista pääomasijoitus- ja yritysrahoitustoimintaa tehostetaan yhdistämällä Business Finland Venture Capital Oy, Ilmastorahasto Oy ja Oppiva Invest Oy Suomen Teollisuussijoitus Oy:n omistukseen.*" Edelleen hallitusohjelman mukaan "*Samassa yhteydessä Ilmastorahaston hallussa olevat Neste Oyj:n osakkeet siirretään valtioneuvoston kansliaan.*" Työ- ja elinkeinoministeriön tavoitteena on, että uusi toimija voisi aloittaa toimintansa 1.1.2025.

Omistajan aloitteesta Ilmastorahaston taseessa olleet Neste Oyj:n 63 894 123 osaketta (8,31% osakekannasta) luovutettiin kuitenkin jo 22.9.2023 oman

pääoman palautuksena takaisin valtion suoraan omistukseen. Luovutuksen johdosta Ilmastorahastolle aiheutuu noin 149 miljoonan euron luovutusvoittovero. Veroseuraamuksen jälkeen Ilmastorahaston sitomattomat likvidit varat ovat noin 94 miljoonaa euroa, mikä on käytettävissä uusiin rahoituspäätöksiin ja operatiivisen toiminnan jatkamiseen.

Ilmastorahaston rahoitus on toiminnan alkuvaiheessa nojannut vahvasti Nesteen osinkotulovirtaan, joka osakesiirron seurauksena päättyy. Ajanjaksolla 2H/23-2024 saamatta jäävä osinkotulo on noin 118,6 miljoonaa euroa pohjautuen odotuksiin vuoden 2023 osingoista ja analyytikkoennusteisiin vuoden 2024 osingoista.

Valtion talousarviossa Ilmastorahaston pääomittamiseen osoitetun 100 miljoonan euron poistaminen yhdessä osakesiirrosta aiheutuneen veroseuraamuksen sekä saamatta jäävien osinkotulojen kanssa heikentää entisestään Ilmastorahaston mahdollisuuksia rahoittaa puhtaan siirtymän investointien etenemistä Suomessa. Näiden kolmen toimenpiteen yhteenlaskettu heikentävä vaikutus Ilmastorahaston rahoituselliseen asemaan seuraaville vuosille on noin 367,6 miljoonaa euroa.

Ennen uuden hallitusohjelman linjauksia ja niiden toimeenpanoa Ilmastorahaston tavoitteena oli myöntää rahoitusta vuosittain 130 miljoonalla eurolla. Nykytilanteessa yhtiön käytettävissä olevat likvidit varat mahdollistavat puolet pienemmän vuosittaisen rahoituspäätösvolyymin.

Vuodesta 2025 eteenpäin Ilmastorahasto on osa uutta valtion sijoitusyhtiötä. Uuden sijoitustoimijan mahdollisuus rahoittaa puhtaan siirtymän investointeja riippuu konsernin taloudellisista toimintaedellytyksistä. Johtuen edellä todetuista Ilmastorahaston taloudellisten toimintaedellytysten heikennyksistä Ilmastorahastolta ei näillä näkymin siirry uudelle toimijalle varoja, joita voitaisiin kohdentaa suomalaisten puhtaan siirtymän investointien vauhdittamiseen.

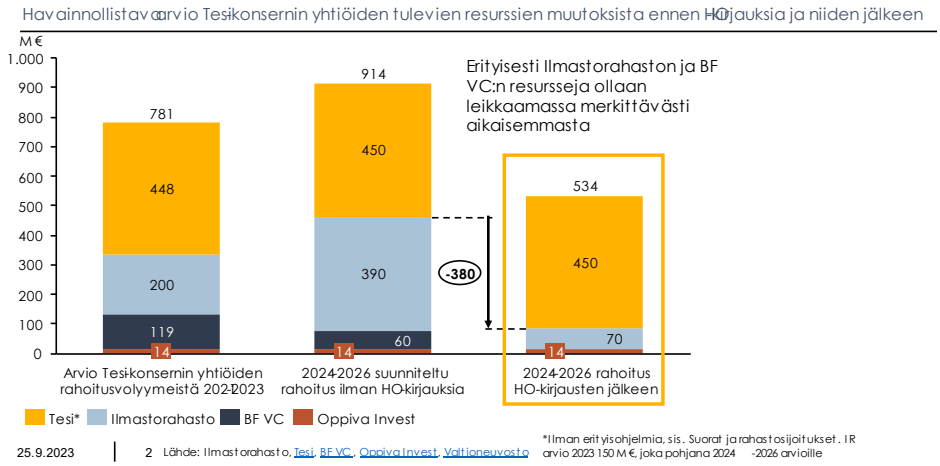
Miten Ilmastorahasto Oy:n sijoittaminen osaksi Suomen Teollisuussijoitus Oy -konsernia vaikuttaa Ilmastorahasto Oy:n toimintaedellytyksiin?

Valtion uuden rahoitusyhtiön valmistelutyö on käynnissä lausunnon laatimishetkellä ja Ilmastorahaston toimintaedellytykset osana uutta konsernia määräytyvät valmistelutyön sekä toteutuksen lopputulemana.

Ilmastorahaston toimintaedellytyksiin vaikuttavia keskeisiä seikkoja osana tulevaa konsernia ovat:

1. Tesi-konsernin rahoitusmalli ja -pohja

Tällä hetkellä Tesi-konsernin rahoituspohja on monilta osin auki. Verrattaessa konserniin liitettävien toimijoiden ennen hallitusohjelmakirjauksia voimassa olleita rahoitusvolyymisuunnitelmia vuosille 2024-2026, alustavien arvioiden mukaan näyttää todennäköiseltä, että tulevan konsernin yhteenlaskettu rahoitusvolyymi tulee olemaan alhaisemmalla tasolla, kuin ennen yhdistymistä. Selvältä näyttää, että toimijoiden suunnittelema rahoitusvolyymin kasvu vuosille 2024-2026 ei tule toteutumaan. Leikkaus aiotuista suunnitelmista voi olla yli sadan miljoonan euron tasolla vuosittain, mikä vastaa kokoluokaltaan esimerkiksi Ilmastorahaston suunniteltua toimintavolyymiä. Kokonaisuudessaan käytettävissä olevien varojen pienentyminen johtanee rahoituksen kohdentumisen uudelleenallokointiin konsernin sisällä.

Arvio Tesi-konsernin yhtiöiden historiallisista, suunnitteluista ja hallitusohjelmakirjausten jälkeisistä resursseista

2. Rahoituksen osoittaminen puhtaan siirtymän investointeihin

Uuden konsernin rahoitus kohdistuu puhtaan siirtymän vauhdittamisen lisäksi myös muihin teemoihin ja kasvumahdollisuuksiin. Puhtaan siirtymän osuus tulevan konsernin rahoituksesta on toistaiseksi auki.

3. Kyvykkyys toimia riskiä jakavassa roolissa

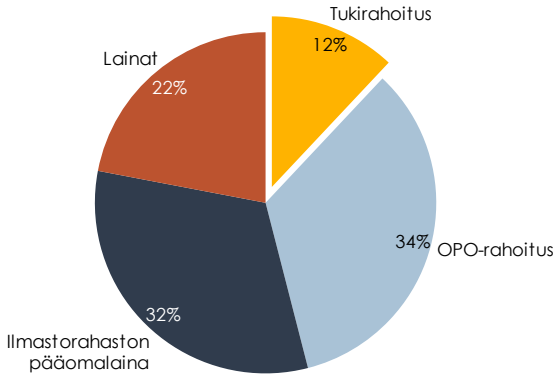
Ilmastorahaston rahoituksen kynnysehtona on ollut se, että Ilmastorahaston rahoitusosuus tuo hankkeille mitattavaa rahoituksellista lisäarvoa, mitä kohteille ei ole ollut saatavilla muun markkinoilta saatavan rahoituksen turvin: näin vauhdittaen investointeja tapahtumaan joko laajempina, aiemmin tai ylipäänsä kuin ilman Ilmastorahaston rahoitusta. Ilmastorahaston toiminta on

vastannut suomalaisen rahoituskentän heikkoudeksi tunnistettuun haasteeseen.

Ilmastorahaston kaltaisella asemoitumisella valtion on mahdollista auttaa enemmistöltään yksityisestä rahoituksesta koostuvia rahoituskokonaisuuksia toteutumaan ja kantamaan enemmän riskiä, etenkin haastavassa yleisessä rahoitustilanteessa. Ilmastorahaston kaltainen mahdollisuus ja kyvykkyys kantaa asymmetristäkin riskiä on edellyttänyt, että valtion rahoitustoimijan tuotto-odotus on maltillinen ja että sen rahoituspohja on järjestetty tavalla, joka mahdollistaa riskinoton operatiivisessa rahoitustoiminnassa. Tuottoa tavoitteleva ja yksityisten rahoittajien kanssa samoin ehdoin toimiva valtion rahoittaja ei kykene toimimaan tämänkaltaisin periaattein.

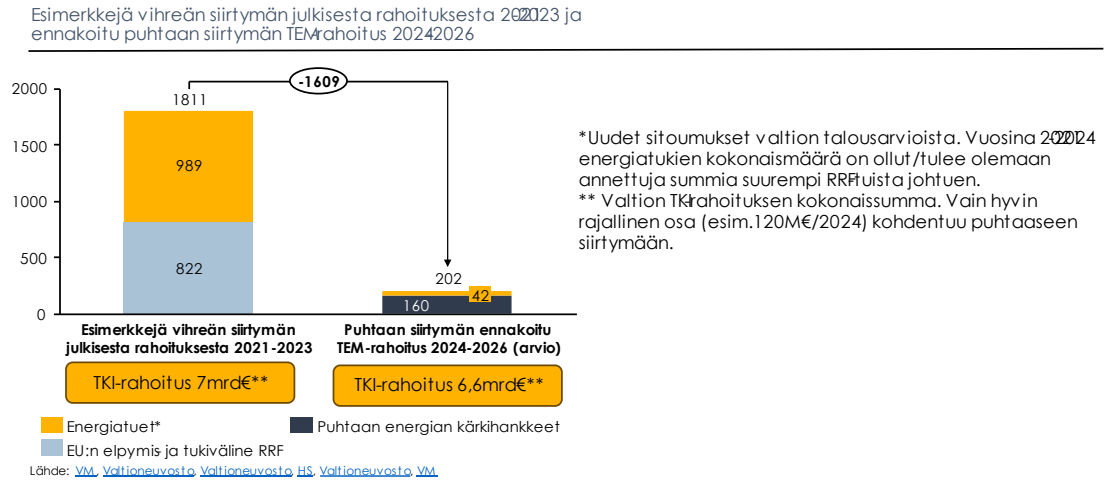
4. Uuden toimijan rahoitusinstrumentit

Riskiset uuden teknologian sekä uudenlaisten teollisuuden arvoketjujen investointihankkeet vaativat merkittäviä määriä alisteista rahoitusta. Tämä heijastuu myös kansainvälisissä selvityksissä, joiden mukaan pelkät pääomasijoitukset eivät riitä saamaan uusia ilmastoinvestointeja liikkeelle. Useassa Ilmastorahaston hankkeessa avustusmuotoinen rahoitus onkin ollut olennainen osa rahoituskokonaisuuden alisteista kerrosta, johon rahoituksen löytäminen on usein haastavinta.

Rahoituksen jakautuminen Ilmastorahaston rahoittamissa laitosinvestoinneissa keskimäärin

Vihreää siirtymää vauhdittaneita keskeisiä julkisia avustusmuotoisia rahoitusohjelmia ollaan ajamassa alas ja EU:n RRF-ohjelma on päättymässä.

Havainnollistava arvio puhtaan siirtymän julkisen rahoituksen muutoksesta

Mikäli valtion tukirahoitus hankkeille on vähenemässä, tulisi muita alisteisia instrumentteja (esimerkiksi pääoma- ja juniorilainaa) olla saatavilla eri tarpeisiin. Julkisen rahoituksen kohdalla olisi tärkeää säilyttää riskinkantokykyä suhteessa yksityiseen rahoitukseen. Näiden osalta tulevaan valtion rahoitustoimijaan kohdistuu merkittäviä odotuksia, joihin on hyvin vaikeaa vastata pelkästään markkinaehtoisella, palautuvalla rahoituksella.

5. Uuden toimijan toimeenpanon onnistuminen

Ilmastorahasto ja sitä edeltänyt Valtion kehitysyhtiö Vake Oy ovat esimerkkejä uuden valtionyhtiön toiminnan käynnistymisen vaatimasta ajasta. Uuden valtiotoimijan valmistelu, siirtymävaiheen toiminta, integraatiovaihe uudeksi konserniksi sekä lopulta vakiintunut tila vievät aikaa, ja jokaisen vaiheen toimeenpanossa onnistuminen on ratkaisevaa seuraavan vaiheen menestykselle.

On myös keskeistä onnistua viestinnässä sidosryhmille, erityisesti olemassa olevien sekä tulevien potentiaalisten asiakkaiden luottamus säilyttäen, sekä osaavan henkilöstön sitouttamisessa, jotta uusi konserni pääsee jatkamaan rahoitustoimintaansa mahdollisimman nopeasti.

Annamme mielellämme lisätietoja asiasta ja vastaamme mahdollisiin lisäkysymyksiin.

Toni Mikkonen, Ilmastorahaston vt. toimitusjohtaja
p. 040 522 3126, toni.mikkonen@ilmastorahasto.fi

Lähteet:

Climate Tech VC: The Sophisticating Climate Capital Stack https://www.ctvc.co/the-sophisticating-climate-capital-stack/

EK: Suomen vihreät investoinnit https://ek.fi/tutkittua-tietoa/vihreat-investoinnit/

Työ- ja elinkeinoministeriö: OECD suosittelee: Tutkimus- ja innovaatiotoimintaa on kehitettävä kokonaisuutena https://tem.fi/-/oecd-suosittelee-tutkimus-ja-innovaatiotoimintaa-on-kehitettava-kokonaisuutena

Työ- ja elinkeinoministeriö: Vihreän siirtymän rahoitus kasvupolitiikan osana https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164262

Valtiovarainministeriö: Suomen talous on pysähdyksissä, mutta piristyy – ostovoiman lisääntyminen ja investoinnit antavat vauhtia kasvulle loppuvuodesta https://vm.fi/-/suomen-talous-on-pysahdyksissa-mutta-piristyy-ostovoiman-lisaantyminen-ja-investoinnit-antavat-vauhtia-kasvulle-loppuvuodesta